

Hr Jürgen Ligi
rahandusminister
Rahandusministeerium

Meie: 31.07.2025 nr 2-2/181

Ettepanekud veesektori rahastamiseks

Austatud härra Ligi

Eesti Vee-ettevõtete Liit pöördub Teie poole seoses vee-ettevõtete järjest süveneva probleemiga, kus peame tõdema, et veeteenuse hinna eest ei ole võimalik tagada vajalikus mahus veetaristu taastusinvesteeringuid, rääkimata uute kohustuste täitmisest. Puudulikud investeeringud on muutmas veesektorit nõrgemaks ja kergesti haavatavaks.

Vee-ettevõtete roll viimase viie aasta jooksul on saanud olulise pöörde seoses koroonakriisile ning sellele järgnenud geopoliitilisele olukorrale ning sõjalisele ohule.

Vee-ettevõtted mängivad asendamatu rolli elutähtsate ühiskondlike funktsioonide ja majandustegevuse tagamisel siseturul. Veeteenuste osutajad on selles kontekstis määratud elutähtsa teenuse osutajateks hädaolukorra seaduse tähenduses. See määratlus käsitleb vee-ettevõtete taristut kui kriitilist taristut riigikaitsevalmiduse ja vastupanuvõime jaoks.

Vee- ja reoveesüsteemid on ühiskonna igapäevase toimimise aluseks ning samal ajal asendamatud sõjaväebaaside, haiglate, logistikakeskuste ja teiste taoliste asutuste kaitse seisukohast oluliste sõlmpunktide tööks. Sõjalise konflikti või kriisi ajal – sealhulgas küberrünnakute, sabotaaži ja muude pahatahtlike ohtude korral – võib nende süsteemide häirimine avaldada tõsist mõju nii sõjalisele valmisolekule kui ka tsiviilkaitsele. Lisaks, arvestades ohtude üha suuremat hübriidset iseloomu – sealhulgas küberrünnakuid ja tsiviiltaristu sihtimist – **tuleb veeteenuste turvalisust ja vastupanuvõimet käsitleda mitte kui kõrvalist, vaid kui kesket osa meie kaitsevõimest.**

Strateegilised investeeringud veeteenustesse toetavad kaitsepoliitika laiemat eesmärki - autonoomiat, vastupanuvõimet ja koos tegutsemise võimet. Näiteks veega varustamise ja reoveesüsteemide küberturvalisuse, füüsilise kaitstuse ning energiasõltumatususe või -vastupidavuse tagamine aitab otseselt kaasa kaitsega seotud operatsioonide järjepidevusele. Paljud veeteenuste osutajad teenindavad lisaks tsiviilkasutajatele ka sõjalisi struktuure ning on juba integreeritud rahvusvahelistesse, riiklikesse ja kohaliku tasandi hädaolukordadeks valmistumise tegevuskavadesse.

Arvestades eelnimetatut on igati ajakohane ja põhjendatud taotleda veeteenustesse tehtavate investeeringute olulist suurendamist kriitilise veetaristu kaitsmiseks.

Eesti on aga liikumas vastupidises suunas – veetaristu parendusse ei ole avatud riiklikul ja Euroopa Liidu tasandil vajalikke fondide ning lisaks vähenes käesoleval aastal SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse (KIK) veemajandusprogrammi maht märkimisväärselt. Kui varasemalt oli see maht ca 4-4,5 mln eurot aastas, siis käesoleval aastal on see ca 1 mln eurot. Võrdluseks, üks 2000 ie suurune reoveepuhasti maksab Eestis ca 1,5 mln eurot.

Eelnimetatud KIKi programmist said taotleda vee-ettevõtted raha alla 2000 ie reoveekogumisalade taristu renoveerimiseks ja ehitamiseks. Antud programm oli heaks stiimuliks ja toeks piirkondadele, mis vajavad taristu uuendamist ning kus vee-ettevõtja enda vahendeid ei piisa mahukateks renoveerimistöödeks. Tarbijate sissetulekud antud piirkondades on tavaliselt väiksemad, kui Eesti keskmine ja tarbijad on hinnatundlikumad. Toetus andis võimaluse väiksemates piirkondades pakkuda kvaliteetsemat teenust ja täita seadusest tulenevaid keskkonnanõudeid. Investeeringuteks vahendite puudumine paneb vee-ettevõtted keerulisse olukorda, kuna seadusest tulenevate nõuete täitmine on raskendatud ning järgnevad trahvid, mis omakorda vähendavad ettevõtete finantsvõimekust veelgi.

Veemajandusprogrammi kärped olukorras, kus veetaristu investeeringud peaksid olema nii riigi julgeoleku kui ka elanikkonna tervise vaates prioriteediks, on põhjendamatud ja mõjuvad negatiivselt vee-ettevõtete toimepidevusele ja piirkondade arengule tervikuna.

Lisaks tuleb arvestada, et Euroopa Komisjon võttis 4. juunil 2025 vastu Euroopa Vee Kerkuse Strateegia (*European Water Resilience Strategy*), mille Lisas 1 toodud tegevuskavas on üheselt kirjas, et **ühtekuuluvuspoliitika vahendid tuleb ümber suunata veekindluse suurendamiseks juba vahehindamise raames**, mille tähtjaks on pandud 2025 aasta. Tuleb töötada edasi selle nimel, et luua veekindluse investeeringuteks vajalikud vahendid.

Eelnevast lähtuvalt tuleks selgelt **suurendada investeeringuid veetaristusse nii siseriiklikest vahenditest kui ka Euroopa fondidest**, mille eesmärk on parandada

veeteenuste turvalisust ja jätkusuutlikkust. Meie hinnangul peaksid vahendid olema suunatud eelkõige järgmistesse valdkondadesse:

- 1) veetaristu uuendamine ja laiendamine piirkondadesse, kus asulareovee puhastamise direktiivi kohaselt on kohustus tagada tsentraalne süsteem;
- 2) olemasoleva taristu uuendamine seoses rekonstrueerimise vajadusega;
- 3) taristu kliimakindluse suurendamine, mis eeldab veetaristu uuendamist, et see tuleks toime äärmuslike ilmastikunähtustega nagu üleujutused, põuad, äärmuslikud temperatuurid;
- 4) lahkvoolse sademeveesüsteemi rajamine edendamaks kriisikindlust, energiaeesmärkide saavutamist ning tulemaks toime kliimamuutustega;
- 5) vee- ja reoveepuhastustehnoloogiate uuendamine (ning võimalusel dubleerimine) elutähtsa toimepidevuse tagamiseks, aga ka pinnavee kui taastuva loodusvara jätkusuutlikuks kasutamiseks;
- 6) küberturvalisuse suurendamine (SCADA andmete kontroll, tööstuslike süsteemide kontrolli suurendamine, küberrünnakutega toimetulekuks valmisoleku suurendamine jms);
- 7) füüsilise turvalisuse suurendamine (juurdepääs kriitilistele objektidele, järelevalve ja sisenemise piiramine võtmetähtsusega objektidel (nt pumplad, puhastusjaamad, veehoidlad);
- 8) energia varustuskindlus (varugeneraatorite, mikrovõrkude või taastuvenergia süsteemide (nt päikesepaneelid koos akusalvestitega) kasutuselevõtt), et tagada katkematu töö elektrivõrgu rikke või sabotaaži korral. Energeetilise sõltumatuse ja omavarustuse tagamiseks vajaliku taristu rajamine ning selle lõimimine laiemasse kaitseenergeetika vastupidavuskavadesse;
- 9) veeteenuse toimepidevuse ja taasteplaanide väljatöötamine;
- 10) eritehnika soetamine ja uuendamine, mis on vajalik veeteenuse toimepidevuse tagamiseks kriisiolukordades, sealhulgas mobiilsed seadmed, varupumbad, generaatorid, transpordivahendid ja muu kriitiline varustus;
- 11) kriisi juhtimine ja kommunikatsioon. Turvaliste ja koostalitlusvõimeliste sidevahendite kasutuselevõtt sõjaväe, tsiviilkaitse ja kohalike omavalitsuste vaheliseks suhtluseks;
- 12) oluliste kemikaalide (nt kloor, koagulandid, desinfitseerimisvahendid, pH-regulaatorid) ja varuosade strateegiliste varude loomine, et tagada veepuhastuse järjepidevus tarneahela häirete või konflikti korral.

Eelnevale tuginedes palume Teie seisukohta, **kuidas olete kavandanud Euroopa Vee Kerkuse Strateegias toodud veetaristu investeeringuid suurendada ning milline on tegevus- ja ajakava veetaristu investeeringute toetamiseks nii siseriiklikest kui ka ühtekuulussfondi vahenditest.**

Ühtlasi märgime, et täna ei soodusta veesektori hinnaregulatsioon erainvesteeringute tegemist. Vastupidi – tänane hinnaregulatsioon ei ühildu EIB

(European Investment Bank) ja EBRD (European Bank for Reconstruction and Development) rahastamisvõlutustega. Investeeringute soodustamine on aga otseselt seotud reguleeritud kapitalihinnaga. Taolised rahastamisvõlutused peaksid võimaldama suuremat finantsvõimendust, rahastades kuni 80% investeerimisprogrammist, tähtajaga kuni 40 aastat ning hõlmates ka refinantseerimist. Ka Euroopa Vee Kerkuse Strateegias on viiteid erainvesteeringute tegemise vajadusele, sh vajadusele nende osakaalu tõsta ja muuta sektor erainvestorite jaoks atraktiivsemaks. Küll aga ei ole see kahjuks võimalik tänase veeteenuse hinnaregulatsiooni valguses.

Lisaks näeme, et veesektori konsolideerimise stiimulid peaksid olema samuti ulatuslikumad ja pakkuma n-ö riskipreemiaid konsolideerimisse investeeritud kapitalile, et soodustada toimepidevate vee-ettevõtete arengut. Ka Euroopa Vee Kerkuse Strateegias on viidatud, et Euroopa Komisjon käivitab alliansi (*Water Smart Industrial Alliance*), et toetada veesektori konsolideerimist, edendades innovatsiooni, konkurentsivõimet ja tagades vajalike veemajanduse oskuste olemasolu.

Sellest lähtuvalt palume Teie tagasisidet ka selles osas, kuidas on riigisiselt kavandatud Euroopa Vee Kerkuse Strateegias toodut eelnimetatu osas praktikas ellu viia ning milline on vastav tegevus- ja ajakava.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Raili Kärmas
Tegevjuht

Teadmiseks: Kliimaministeerium, Konkurentsiamet